

Wita Szulc

„Literatura przewodniczką życia”

RECENZJA KSIĄŻKI:

Arthur Lerner, Ursula R. Mahlendorf, *Life Guidance through Literature*, American Library Association, Chicago–London 1992, ss. 238

Publikowanie recenzji książki prawie dwadzieścia lat po jej ukazaniu się wymaga pewnego wyjaśnienia: dlaczego dopiero teraz i dlaczego właśnie tej książki, skoro w obiegu znajdują się setki innych na podobny temat? Powody są dwa. Pierwszy wynika z faktu, że bieżący numer „Przeglądu Biblioterapeutycznego” zawiera tekst mówiący o początkach biblioterapii, ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii amerykańskiej, Arthur Lerner zaś jest jednym z największych autorytetów w tej dziedzinie, choć bardziej znanym jako specjalista w zakresie poezjoterapii (przy nazwisku Ursuli Mahlendorf znajduje się znak „ed.”, czyli występuje ona tylko jako redaktor książki).

Drugi powód jest bardziej osobisty. Otóż egzemplarz tej ładnie wydanej książki, w zielonej płóciennnej oprawie, kupiłam za jedne 7 \$ USA na Targach Książek i Sprzętu Muzykoterapeutycznego, towarzyszących VIII Światowemu Kongresowi Muzykoterapii w Hamburgu w roku 1996 (*sic!*). Miejsce ekspozycji tej książki uznałam za dowód, a przynajmniej za argument przemawiający za zasadnością zaliczania biblioterapii do form terapii przez sztukę, co nie dla wszystkich jest takie oczywiste – wielu zagranicznych autorów traktuje biblioterapię tylko jako metodę wykorzystywaną w doradztwie, tak zwanym consultingu, ograniczającą się do polecania szukającym pomocy rozmaitych poradników. Recenzję napisałam na gorąco, bo książka bardzo mi się spodobała, ale wbrew zapowiedzi, ujętej w wykazie moich publikacji na stronie www.kajros.pl, dotąd jej nie opublikowałam, tymczasem tę zapowiedź znaleźć można w internecie przy tytule książki *Life Guidance through Literature*, pod nazwiskiem A. Lerner. Najwyższa zatem pora wywiązać się z tego zobowiązania.

Omawiana publikacja ma formę rozbudowanego przewodnika bibliograficznego, którego poszczególne pozycje, obejmujące literaturę piękną

twórców amerykańskich, zostały pogrupowane według problemów, jakich dotyczą. Tym, co ją różni od podobnych wydawnictw polskich, typu „Książki, które pomagają żyć” i „Co czytać, aby łatwiej radzić sobie w życiu”, jest wnikliwość analizy i rozległość poruszanej problematyki. Przewodnik dzieli się na szesnaście rozdziałów, zawiera indeks autorów i tytułów omawianych książek. Tytuły rozdziałów są nazwami problemów, o których mówią zebrane w przewodniku książki: 1. Małżeństwo, 2. Życie w pojedynkę, 3. Rozwód i separacja, 4. Śmierć i umieranie, 5. Nagła i niespodziewana śmierć, 6. Samobójstwo, 7. Akty przemocy, 8. Niespodziewany sukces, 9. Młodość – dojrzewanie; kryzys i strata, 10. Młodość – tożsamość i autonomia, 11. Odpowiedzialność wieku dojrzałego, 12. Zmiana i kryzys wieku średniego, 13. Problemy związane z męskością, 14. Problemy związane z kobiecością, 15. Mniejszości etniczne, 16. Przejście na emeryturę i późne lata życia. Treść każdej z książek ujętych w przewodniku najpierw dość obszernie przedstawia protagonista, a później przeanalizowane są zawarte w niej problemy. Jeśli na podstawie jakiejś książki nakręcony został film, na przykład *Grona gniewu* Johna Steinbecka, to on również jest osobno omówiony.

Zwraca uwagę uwzględnienie problemów, a nawet dramatów człowieka, będących skutkiem zaistniałej sytuacji politycznej i ekonomiczno-społecznej. Jest o tym mowa we wstępie do przewodnika. Dla Amerykanów na przykład wstrząsem były wojny najpierw w Wietnamie (rok 1960 i lata następne), a później w Zatoce Perskiej (Operacja „Pustynna Burza” 1991–1992). Wrażliwi pisarze, reżyserzy filmowi – jak pisze Lerner – „mogą nam pomóc zrozumieć, co to znaczy żyć z AIDS, zetknąć się ze śmiercią, będąc żołnierzem na froncie, być weteranem wojny w Wietnamie, stracić pracę, bo jest się już na nią za starym, albo mieć dziecko, które popełniło samobójstwo”.

W początkowych rozdziałach zebrane są książki, które rzucają światło na takie zagadnienia, jak radzenie sobie z problemami osobistymi, nieszczęściem, sytuacjami kryzysowymi i kwestią podejmowania decyzji. Można się więc zastanowić, jak wygląda małżeństwo w gwałtownie zmieniającym się społeczeństwie. Co to znaczy być singlem i jakie stwarza to problemy? Jak radzą sobie ludzie z finansowymi i emocjonalnymi skutkami rozvodu i separacji? Jak znoszą konieczność opiekowania się przez tygodnie, miesiące i lata beznadziejnie chorym członkiem rodziny lub przyjacielem? Jak radzą sobie z tragedią śmierci i umierania bliskiej osoby? Co robią, gdy nagła i niespodziewana śmierć zabierze im ukochaną osobę? Jak starają się zrozumieć samobójstwo własnego dziecka lub przyjaciela? Jak sobie radzą z katastrofą wojenną, utratą dobytku całego życia i swojego miejsca na ziemi, nagłą zmianą sytuacji życiowej, spowodowaną względami ekonomicznymi, wreszcie z bezwzględnością i okrucieństwem innych ludzi? Czasem też w świecie gwałtownych zmian powodem stresu może być nieoczekiwany uśmiech Fortuny, sukces – jaki to może mieć wpływ na nasze życie?

W dalszej części przewodnika omówione są problemy specyficzne dla poszczególnych faz życia człowieka, problemy egzystencjalne, nawarstwiający się w dłuższej perspektywie czasu. Co to znaczy być młodym człowiekiem w Ameryce? Jakie są społeczne i emocjonalne dylematy młodości? Jakie wyzwania stoją przed społeczeństwem ludzi dorosłych i jak pisarze definiują odpowiedzialność człowieka dorosłego? Jak ludzie sobie radzą z odpowiedzialnością? Jakie są specyficzne doświadczenia mężczyzny we współczesnej miejskiej Ameryce? Co począć z problemami gejów? Jakie są

kryzysy wieku średniego? Jakie są specyficzne problemy kobiet, zwłaszcza w rodzinie, konflikty między matkami a córkami, między siostrami? Czym różnią się doświadczenia mężczyzn od doświadczeń kobiet? Jakie problemy występują w mniejszościach etnicznych? Wreszcie, jakie są trudności i blaski starzenia się? Przewodnik zawiera też wykaz poruszonych problemów.

Na zakończenie Arthur Lerner, autor przewodnika, zastanawia się, jak to się dzieje, że fikcja literacka może być dla nas wskazówką, jak żyć w realnym świecie. Wszyscy – zauważa Lerner – „jak dowodzą najnowsze badania nad pracą ludzkiego mózgu, budujemy swój świat na podstawie własnych doświadczeń. Dzięki tekstom stworzonym przez pisarzy możemy ten świat wzbogacić o nowe wartości, poglądy i idee”.

Czy przypominana książka jest nadal aktualna? Bez wątpienia, ponieważ mówi o problemach, które wciąż dręczą człowieka, choć zmieniają się okoliczności i warunki życia. Ludzkie problemy przedstawione są tam w świetle literatury amerykańskiej, w większości, poza wspomnianym Steinbeckiem i Johnem Irvingiem (*Świat według Garpa*) – nieznaney polskiemu czytelnikowi. Tym jednak, co polecanemu Przewodnikowi nadaje szczególną wartość, jest fakt, że uwzględnia on także wydarzenia bieżące i zachęca do przeczytania książek, które są wyrazem braku zgody na otaczające nas zło.